

Քայլ առ քայլ բարեգործական բարեգործական հիմնադրամ

<<Նախադպրոցական հաստատության մանկավարժական աշխատողների մասնագիտական կարողությունների և հմտությունների զարգացման>> ծրագիր

Հետազոտական աշխատանք

Թեմա ԵՐԱԺՇՏԱԴԻԴԱԿՏԻԿ ԽԱՂԵՐԸ ՈՐՊԵՍ ԵՐԵԽԱՆԵՐԻ ՍՏԵՂԾԱԳՈՐԾԱԿԱՆ ԿԱՐՈՂՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ՄԻՋՈՑ

Դաստիարակ ՝ Լիլիթ Անանյան

Մանկապարտեզ ՝ Նոյեմբերյանի թիվ 1 ՀՈԱԿ

2023թ.

Բովանդակություն

ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ	3
Գլուխ 1. Երաժշտական խաղերի Ուսուցումը.....	3
Գլուխ 2 Երաժշտա-Ռիթմիկ Գործունեության Տեսակները	5
Գլուխ 3 Երաժշտական և դիդակտիկ խաղեր	6
3.1 Երաժշտական եվ դիդակտիկական խաղեր նախադպրոցական տարիքի երեխաների համար.....	8
3.2 Խաղեր դիատոնիկ լսողության զարգացման համար.....	10
Գլուխ 4. Համալիր պարապմունք միջին խմբի համար	11
Եզրակացություն	13
Օգտագործված գրականության ցանկ	15

ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ

Երաժշտական խաղերը երեխաների երաժշտական ընկալունակության զարգացման կարևոր միջոցներից են: Երեխաները, երաժշտության ուղեկցությամբ կատարելով տարբեր շարժումներ և խաղային գործողություններ, առավելապես են զգում երաժշտական ստեղծագործության բնույթը, բովանդակությունը և կառուցվածքը: Խաղը լայն հնարավորություններ է ընձեռում՝ երեխաների հետաքրքրությունների դրսևորման և ստեղծագործական մտածողության ակտիվացման առումով: Դրանց ձևավորումը սկսվում է դեռևս վաղ տարիքից: Երաժշտությունը երեխայի բազմակողմանի զարգացման միջոց է, հոգևոր աշխարհի ձեւավորումը:

Գլուխ 1. Երաժշտական խաղերի Ուսուցումը

Յուրաքանչյուր խաղի բովանդակություն ու պահանջ երեխաներին պարզ դարձնելու համար կիրառվում են յուրօրինակ մեթոդներ: Խաղի ուսուցումը միշտ սկսվում է

երաժշտության ունկնդրումից: Նոր երաժշտական խաղ ուսուցանելիս շատ կարեւոր է հետաքրքրություն առաջացնելը: Խաղը բացատրելիս նախ կատարվում է երաժշտությունը, բացահայտվում նրա կառուցվածքը , բնույթը, ռիթմը, տեմպը, կրկնվող մասերը: Դրանցից հետո տրվում է խաղի համառոտ նկարագրությունը և նորից կատարվում երաժշտությունը: Այս մեթոդով ուսուցանվում են ոչ սյուժետային խաղերը: Ընթացքում նախապատրաստական վարժությունների շարքում սովորեցնում են անհրաժեշտ շարժումներ, լսում են խաղին համապատասխան երաժշտություն: Երբ այն դուրս է հանվում ինքնուրույն կատարման համար, դաստիարակը անվանում է խաղը, երաժշտություն է նվագում՝ առաջարկելով երեխաներին հիշել, թե ինչ վարժություններ նրանք պետք է անեն: Պարզաբանում է երեխաների պատասխանները, պատմում է ինչ և երբ պետք է կատարել, տալիս է խաղային առաջադրանքներ, բացատրում է խաղի կանոնները: Առաջարկում է երեխաներին սկսել խաղը: Չընդհատելով խաղը պարզաբանում է երեխաների գործողությունները: Ուսուցողական խաղերը օգնում են երաժշտության զարգացմանը, ուղղել հնչեղությունը, բարձրությունը, ռիթմը, զարգացման ընթացքը, ուղղվածության բնույթը: Օրինակ՝ ավագ նախադարձականներին, խաղերի ձեռով սովորեցնում են տարբերել երաժշտության հնչեղության ուղղվածությունը (վերև կամ ներքև) , երաժշտության ներքո բարձրացնել տիկնիկը վեր և իջեցնել, երբ երաժշտությունը գալիս է ներքև: «Տաք է սառը» տիպի խաղում, երբ երաժշտության ձայնը մեղմանում է կամ ուժեղանում է, կախված երեխայի մոտենալուն թաքցրած խաղալիքին: Ուսուցողական խաղերի անցկացման համար անհրաժեշտ է ունենալ ձայնարկիչ, երաժշտական ստեղծագործությունների ձայնագրությամբ նախադարձականների համար, մանկական երաժշտական գործիքներ: Երաժշտությունը կարելի է օգտագործել երեխաներին հեքիաթ պատմելու ժամանակ:

Գլուխ 2 Երաժշտա-Ռիթմիկ Գործունեության Տեսակները

Երաժշտա-ռիթմիկ գործունեության առավել տարածված տեսակներին են պատկանում՝ խաղերը, պարերը եւ վարժությունները: Երաժշտական խաղը դա ակտիվ գործունեություն է: Երեխաների մեջ առաջացնում է ուրախ, առույգ տրամադրություն, ազդում է շարժունակության զարգացման գործընթացի ակտիվացմանը: Երաժշտական խաղերը երեխաների երաժշտական ունակությունների զարգացմանը մեծ հնարավորություն է ընձեռում: Երեխան կարողանում է ընկալել, զգալ եւ իմաստավորել երաժշտությունը: Երաժշտությամբ ուղեկցվող խաղային տարբեր գործողությունները ավելի հեշտացնում են երաժշտության ընկալումը: Խաղալով, երեխան վարժվում է իր շարժումներում, յուրացնում է այն, խաղի ընթացքում զարգանում են երեխայի անհատականության դրական որակները և ճանաչում է աշխարհը: Տարբեր խաղեր կատարվում են տարբեր բնույթի երաժշտական ստեղծագործությունների ուղեկցությամբ: Դա երեխաներին հնարավորություն է տալիս ծանոթանալու տարբեր ժանրերի ու բնույթի երաժշտական ստեղծագործությունների հետ: Հատկապես կրտսեր խմբերում անց են կացվում այնպիսի խաղեր, որոնք երեխային տրամադրում են համբերությամբ լսել եւ տարբերել հակադիր բնույթի երաժշտական ստեղծագործություններ: Օրինակ՝ «Տիկնիկը հյուր գնաց» խաղի ժամանակ փոքրիկները լսում են օրորոցային ու պարային՝ իրենց բնույթով տարբեր ստեղծագործություններ: Երաժշտական խաղերը զարգացնում են երեխաների հուզաշխարհը եւ որոշակի դեր խաղում նրանց բնավորության ձեւավորման գործում: Դրանք նպաստում են երեխաների մեջ զսպվածություն, վճռականություն պատասխանատվություն դաստիարակելուն:

Գլուխ 3 Երաժշտական և դիդակտիկ խաղեր

Երաժշտական և դիդակտիկ խաղերը նախադպրոցական տարիքի երեխայի երաժշտական մշակույթի զարգացման միջոցներից են: Դրանք նպաստում են երաժշտության ականջի զարգացմանը, ուղիղ զգացողությանը և երեխաների ստեղծագործական կարողությունների զարգացմանը: Ուսուցման ձև և ինքնուրույն խաղային գործունեություն, երեխայի երաժշտական հաղորդակցության և զարգացման միջոց: Ավագ նախադպրոցական տարիքի երեխաների խաղային գործունեության դիտարկումները ցույց են տալիս, որ, ի տարբերություն կրտսեր նախադպրոցականների, նրանք կարող են ինքնուրույն երաժշտական և դիդակտիկ խաղեր խաղալ միմյանց հետ, կազմել դրանք, հանդես գալ գործողությունների հաջորդականությամբ և ձևակերպել խաղի կանոնները: Երեխաների մոտ որոշակի երաժշտական և կյանքի փորձ ունենալը թույլ է տալիս նրանց բավական ակտիվ լինել խաղի ընթացքում և ինքնուրույն օգտագործել առօրյա կյանքում ձեռք բերված հմտությունները: Երեխայի երաժշտական դաստիարակության մեջ ուղիղ լսողության զարգացման նշանակությունն այն է, որ այն նպաստում է՝

.օգնում է զարգացնել երաժշտական ունակությունները և հարստացնել երեխաների հուզական աշխարհը

.զարգացնում է ճանաչողական կարողությունները

.խթանում է ակտիվությունը, կարգապահությունը և թիմային աշխատանքի զգացումը

Երաժշտության ընկալման և արտահայտչական շարժման հմտությունների

յուրացումը տեղի է ունենում խաղերի, շուրջպարերի, պարերի, վարժությունների ուսուցման գործընթացում: Բոլոր տեսակի երաժշտական-դիթմիկ շարժումներ սովորելու մեթոդի մեջ տարածվածը ուսուցչի ցանկությունն է հետաքրքրել երեխաներին դրանցով, ուշադրություն հրավիրել երաժշտության ձայնի վրա և սովորեցնել նրանց արձագանքել դրա պատկերներին համապատասխան շարժումներով: Դրան նպաստում է արտահայտիչ կատարումը, շարժումների պատկերավոր ցուցադրումը, վառ, ճշգրիտ բացատրությունները և երեխաների կողմից գործողությունների անկախ մեթոդների կիրառումը: Երաժշտական և դիդակտիկ խաղերը հատուկ նշանակություն ունեն երաժշտական և դիթմիկ լսողության զարգացման համար: Երաժշտական և դիդակտիկ խաղերը պետք է լինեն պարզ և մատչելի, հետաքրքիր և գրավիչ: Միայն այս դեպքում նրանք դառնում են երեխաների՝ երգելու, լսելու, խաղալու, պարելու ցանկության մի տեսակ խթանիչ: Խաղի ընթացքում երեխաները ոչ միայն ձեռք են բերում երաժշտական հատուկ գիտելիքներ և կարողություններ, այլև նրանց մոտ ձևավորվում են անհատականության անհրաժեշտ գծերը, առաջին հերթին ընկերասիրության և պատասխանատվության զգացումը: Բոլոր դիդակտիկ խաղերը նպաստում են երեխաների մտավոր որակների ձևավորմանը՝ ուշադրություն, հիշողություն, ինտելեկտ; սովորեցնում են արագ գործել, զուսպ լինել և գնահատել սեփական հնարավորությունները. ակտիվացնել տարբեր մտավոր գործընթացներ, նպաստել ուսուցման և կրթության գործընթացին. բառապաշարի հարստացում: Երաժշտական և դիդակտիկ խաղերը միավորում են կլոր պարային կազմավորումներին և բացօթյա խաղերին բնորոշ բազմաթիվ առանձնահատկություններ: Բայց այս խաղերի դիդակտիկ նյութը տարբերվում է նրանով, որ հիմնված է երաժշտական ընկալումը զարգացնելու առաջադրանքների վրա. Խաղի գործողությունը պետք է օգնի երեխային լսել, տարբերակել, հետաքրքիր կերպով համեմատել երաժշտության որոշ հատկություններ, ապա գործել դրանցով: Երաժշտական և դիդակտիկ խաղերում

խաղային գործողությունների բնույթը, հետևաբար, շատ յուրահատուկ է: Բոլոր դիդակտիկ խաղերը տարբերվում են իրենց խաղային գործողություններով և զգայական առաջադրանքներով, բայց միշտ պահանջում են լսողական կենտրոնացում: Յուրաքանչյուր դիդակտիկ խաղի համար հատկանշական է՝

.կրթական

.առաջադրանքներ,- բովանդակություն,- կանոններ

.խաղային գործողություններ

Այս բոլոր տարրերը պարտադիր են և փոխկապակցված: Դիդակտիկ խաղի հիմնական տարրը ուսումնական առաջադրանքն է: Մնացած բոլոր տարրերը ստորադասվում են այս առաջադրանքին և ծառայում են դրան: Դիդակտիկ խաղերի նպատակն է երեխային ծանոթացնել զգայական երևույթների հատկությունների և որակների ըմբռնմանը: Դիդակտիկ խաղերը, կարծես, արտահայտում և ավարտում են երեխայի սեփական զգայական փորձի համեմատության և տարանջատման գործընթացը՝ երևույթների հատկություններն ու որակները հասարակության կողմից ընդունված չափանիշներից ընկալելու համար:

3.1 Երաժշտական եվ դիդակտիկական խաղեր նախադպրոցական տարիքի երեխաների համար

Խաղ ձայնային լսողության զարգացման և ծրագրային նյութի համախմբման համար

Որտե՞ղ են իմ երեխաները:

Խաղի նյութ. Չորս մեծ և մի քանի փոքր քարտեր (ըստ խաղացողների քանակի): Մեծ բացիկները պատկերում են սագ, բադ, հավ, թռչուն, փոքրերի վրա՝ բադի

ծագեր, ձագեր, հավեր, ճտերը բնում Խաղի առաջընթաց. Երեխաները նստում են ուսուցչի դիմաց կիսաշրջանով՝ յուրաքանչյուրը մեկ փոքրիկ բացիկով: Ուսուցչուհին առաջարկում է խաղալ և սկսում պատմվածքը. «Նույն բակում ապրում էր հավը հավերով, սագը՝ բադերով, բադը՝ բադի ձագերով, իսկ ծառի բնում ապրում էր մի թռչուն՝ իր ճտերի հետ: Մի օր ուժեղ քամի փչեց: Անձրև եկավ, և բոլորը թաքնվեցին: Թռչուն մայրերը կորցրել են իրենց երեխաներին. Բադն առաջինը կանչեց իր երեխաներին (ցուցադրում է նկարը). «Ո՞ր են իմ բադերը, տղերք ջան: Վա՛կ քուակ» (երգում է առաջին օկտավայի D-ով): Երեխաները, որոնց բացիկների վրա բադի ձագեր կան, բարձրացնում են և պատասխանում. բադի ձագեր. Մայր հավը դուրս եկավ և սկսեց կանչել իր երեխաներին. «Ո՞ր են իմ ճտերը, տղաներ ջան: Կո-կո՞»: (երգում է առաջին օկտավայի D-ով): Խաղը շարունակվում է այնքան ժամանակ, մինչև բոլոր թռչունները գտնեն իրենց երեխաներին:

Թռչուններ և ճուղիկներ

Խաղի նյութ. Երեք աստիճանից բաղկացած սանդուղք, մետալոֆոն, խաղալիքներ (3-4 մեծ թռչուն և 3-4 ձագ, նկ. 8) Խաղի առաջընթաց. Մասնակցում է երեխաների ենթախումբ: Յուրաքանչյուր երեխա ունի մեկ խաղալիք: Ուսուցիչը մետալոֆոնի վրա նվագում է ցածր և բարձր ձայներ, օրինակ՝ մինչև երկրորդ օկտավան: Ձագեր բռնած երեխաները պետք է դուրս գան և խաղալիքները տեղադրեն վերին աստիճանի վրա: Այնուհետև հնչում է առաջին օկտավայի ձայնը, երեխաները մեծ թռչուններին դնում են ներքևի աստիճանի վրա:

Ո՞վ է ապրում տանը:

Խաղի նյութ. Բացիկի վրա պատկերված է գունավոր աշտարակ երկու հարկում՝ ստորին պատուհանները մեծ են, վերևները՝ փոքր: Յուրաքանչյուր պատուհանի տակ կան գծանկարներ՝ կատու, արջ, թռչուն: Յուրաքանչյուր պատուհան բացվում և փակվում է: Ներսում կան ներդիրների գրպաններ, որոնց մեջ տեղադրված են

թվարկված կենդանիների նկարները, ինչպես նաև այդ կենդանիների ձագերին պատկերող նկարներ (նկ. 10) Խաղի առաջընթաց: Ուսուցիչը երեխաներին նստեցնում է կիսաշրջանով և ցույց է տալիս մի տուն-տերեմով, որտեղ ապրում են կատու և ձագ, թռչուն և ճուտ, արջն ու ձագը«Առաջին հարկում,- ասում է ուսուցչուհին,- մայրերն են ապրում, երկրորդում (փոքր պատուհաններով) իրենց երեխաները: Մի օր բոլորը գնացին զբոսնելու անտառ, և երբ վերադարձան տուն, շփոթվեցին, թե ով որտեղ է ապրում: Եկեք օգնենք նրանց գտնել իրենց սենյակները»: Յուրաքանչյուր անձի բաժանում է մեկական քարտ: Տարբեր ռեգիստրներում հնչում է ծանոթ մեղեդի: Օրինակ՝ հնչում է Վ.Վիտլինի «Գորշ կատու» երգի մեղեդին: Երեխան, ով ունի համապատասխան բացիկը, այն մտցնում է տան վրա պատկերված նկարի դիմաց գտնվող առաջին հարկի պատուհանի մեջ: Նույն մեղեդին է հնչում, բայց մեկ օկտավա բարձր: Երեխան վեր է կենում կատվի ձագուկով բացիկով և դնում այն երկրորդ հարկի պատուհանում: Կա նաև խաղ թռչունի և արջի մասին երաժշտությամբ (Մ. Կրասնի «Թռչուն», Վ. Ռեբիկովի «Արջ»): Այն շարունակվում է այնքան ժամանակ, մինչև բոլոր քարտերը մտնեն գրպանները: Խաղի վերջում ուսուցիչը խրախուսում է ճիշտ պատասխանները: Եթե երեխաներից մեկը սխալ է թույլ տվել, նա բացատրում է, որ արջը չի տեղավորվի կատվի անկողնում և չի կարողանա նստել նրա սեղանի մոտ, երբ հանկարծ հայտնվի սխալ սենյակում և այլն:

3.2 Խաղեր դիպրոնիկ լսողության զարգացման համար

Բարձրաձայն և անաղմուկ երգում ենք

Խաղի նյութ. Ցանկացած խաղալիք Խաղի առաջընթաց: Երեխաներն ընտրում են վարորդ. Նա դուրս է գալիս սենյակից: Բոլորը համաձայն են, թե որտեղ թաքցնել

խաղալիքը: Վարորդը պետք է գտնի այն՝ առաջնորդվելով այն երգի ձայնով, որը երգում են բոլոր երեխաները՝ ձայնը ուժեղանում է: Երբ մոտենում է խաղալիքի գտնվելու վայրին, կամ թուլանում է, երբ հեռանում է նրանից: Եթե երեխան հաջողությամբ կատարեց առաջադրանքը, երբ խաղը կրկնվում է, նա իրավունք ունի թաքցնել խաղալիքը:

Խաղը կարելի է խաղալ որպես ժամանց Գնդիկ բոքոնիկ

Խաղի նյութ. Խաղադաշտ, մուրճ, բուլկի և մի քանի տարբեր մանր առարկաներ, որոնք պատկերում են խոտի դեզ, գերան, կոճղ, մրջնանոց, տոնաձառ: Այս ամենը դրվում է խաղադաշտում ցանկացած կարգով Խաղի առաջընթաց: Երեխաները նայում են խաղադաշտի թվերին, այնուհետև ընտրում են վարորդին, նա դուրս է գալիս դռնից կամ շրջվում մնացած խաղացողներից: Երեխաները պայմանավորվում են, թե որ գործչի հետևում կթաքցնեն բրդուճը և կանչում են վարորդին

«Բուլկի գլորվեց, բրդուճը գլորվեց, մի կարմրավուն կողմ, ո՞նց գտնենք, բերենք պապիկին ու տատիկին: Արի, Իրա, քայլի ճանապարհով, քայլի և գտիր բրդուճը ուրախ երգի մոտ»: Բոլորը երգում են ցանկացած ծանոթ երգ: Վարորդը վերցնում է մուրճը և այն տեղափոխում արահետներով՝ պատկերից պատկեր: Եթե մուրճը հեռու է այն գործիչից, որի հետևում թաքնված է բրդուճը, ապա երեխաները հանգիստ երգում են, եթե մոտ՝ բարձր:

Գլուխ 4. Համալիր պարապմունք միջին խմբի համար

Նոր տարվա հանդես

Ծրագրային բովանդակությունը: Երեխաների մեջ առաջացնել հուզական

վերաբեմունք նոր տարվա տոնակատարության նկատմամբ: Արտահայտել տոնահանդեսից ստացած տպավորությունները բանաստեղծության երգի պարի միջոցով:

Նյութը: Ունենալ տոնածառի ուրվանկար, թուղթ նկարելու համար, պլաստիլին, ֆլումաստերներ, գուաշ, վրձին և մկրատ:

Պարապմունքի ընթացքը

Դաստիարակ: Երեխաներ, վերջերս մանկապարտեզում նշեցինք Նոր տարվա հանդեսը: Դուք երկի լավ եք հիշում թե ինչ էինք անում տոնակատարության ժամանակ, և ովքեր մեզ հյուր եկան: /<<Երգում էինք, խաղում, պարում: Մեզ հյուր եկան Ձմեռ պապին և Ձյունանուշիկը>> /:

Այսօր միասին կվերհիշենք Նոր տարվա տոնակատարությունը:

Երեխաներից մեկն արտասանում է Ս. Կապուտիկյան <<Ձմեռ>> բանաստեղծությունը

Մայրիկ, հապա դուրս նայիր,

Ինչքան ձյուն է ցած գալիս,

Ինչքան սպիտակ ծաղիկներ,

Ծաղկի փոքրիկ թերթիկներ.

Գնամ, բռնեմ ու բերեմ,

Մեր սենյակը զարդարեմ:

Վայ, մայրիկ ջան, ի՞նչ անեմ,

Նրանց ինչպե՞ս ես բռնեմ.

Հենց որ ձեռքիս են դիպչում,

Իսկույն հավվում են, կորչում:

Երեխաները կատարում են Ս.Գալիկյանի <<Ձմռան երգը>>:

Երեխաները կատարում են Ռ.Պետրոսյանի <<Խաղաղության Նոր տարի երգը>>:

Դաստիարակ: Երեխաներ նայեք այս տոնաձառին/ցուցադրում է տոնաձառի ուրվագիծը/:

Ինչ է պետք անել որ այն դառնա գեղեցիկ ու տոնական:

/Երեխաների պատասխանները/: Եկեք ծեփենք հուլունքներ, գունավոր թղթերից կտրատենք խաղալիքներ և դրանցով զարդարենք տոնաձառը: Դաստիարակը բաժանում է աշխատանքը, հաշվի առնելով յուրաքանչյուրի ունակությունները: Պարապմունքի վերջում երեխքաները զարդարում են տոնաձառը և հիանում նրանով, իսկ դաստիարակը կատարում է Ա. Լուսինյանի <<Նոր տարվա երգը>>, իսկ երեխաները ազատ ու անկաշկանդ պարում են:

Եզրակացություն

Այսպիսով երաժշտադիդակտիկ խաղերը նախադպարոցական տարիքի երեխայի կյանքում շատ կանոր գործընթացներ են ,որոնք նպաստում են երեխաների

Երաշտականության զարգացմանը,անհատական որակների ձևավորմանը և երաժշտական կերպարների միջոցով իրականության ընկալմանը:Նաև կարևոր դեր են խաղում երեխաների կամքի ,ուժադրության,հիշողության զարգացման համար:Երաժշտադիդակտիկ խաղերը պետք է լինեն հասկանալի,գրավիչ,հուզական որպեսզի երեխան ոչ միայն ընկալի,այլև մտածի յուրացրածի մասին:

Օգտագործված գրականության ցանկ

. "Музыкально-дидактические игры для дошкольников"

. СБОРНИК МУЗЫКАЛЬНО-ДИДАКТИЧЕСКИХ ИГР Коршунова Лариса Витальевна

. Շ.Շ. Մկրտչյան «Երաժշտությունը մանկապարտեզում»,

Երեւան, 1991թ.

. Зимина А. Н. «Основы музыкального воспитания и развития детей младшего возраста» , Москва, 2000г.

. Հասմիկ Ռազմիկի Մկրտչյանի ուսումնամեթոդական ձեռնարկ